

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)

24 Aprile st. v.

6 Maiu st. n.

Ese in fie-care duminica.

Redacțiunea în

Közép-utca nr. 395.

Nr. 17.

ANUL XIX.

1883.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$,
de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România 25 lei.

S'a dus amorul...

S'a dus amorul, un amic
Supus amândurora
Și cânturilor mele ție
Adio, tuturora;

Uitarea le inchide 'n scrin
Cu mâna ei cea rece
Și nici pe buze nu-mi mai vin,
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de isvor,
Atât senin de stele
Și un atât de trist amor
Am ingropat în ele;

Din ce noian îndepărtat
Au resărit în mine
Și câte lacrimi au picat
Pe ele, pentru tine;

Cum străbăteau atât de greu
Din jalea mea adâncă
Și cât de mult îmi pare rău
Că nu mai sufăr încă,

Că nu mai vrei să te arăți
Venindu-mi de departe
Cu ochii mari, înamorați,
Renăscători din moarte,

Să mi se pară că tu crești,
De cum resare luna,
În umbra dulcilor povești
Din nopți o mie una,

Că me privești cu-acel suris
Ce-ți luminează 'n față,
Că faci din viața mea un vis,
Din visul meu o viață.

Da, eră vis senin de tot,
De trebuia să piară;
Din umbra vremilor nu pot
Să-l fac să vie iară.

Prea mult un ânger mi-ai părut
Și prea puțin femeie,
Ca fericirea ce-am avut
Să fi putut să stee.

Și pôte că nici este loc
Pe-o lume de mizerii
Pentru un atât de sfânt noroc
Străbătător durerii.

M. Eminescu.

Vięta și operile lui Petru Maior.

(Din discursul de recepțiune al autorului, ținut în Academia Română la 5/17 aprilie 1883, omițându-se notele.)

II.

Operile lui.

Cărțile tipărite și manuscrisele. Mai întâiu de tôte vom înșira cărțile tipărite în șirul cum au eșit la lumină și manuscrisele remase.

Cărțile tipărite sânt:

- 1) „Didachii” séu predice pentru crescerea pruncilor. Buda 1809 4-t, 140 pag.
- 2) „Propovedanii” séu predice la morți. Buda 1809 4-t 300 pag.
- 3) „Predice” de dumineci și sêrbători. Buda 1811 4-t. Stau din trei părți.
- 4) „Istoria pentru începutul Românilor în Dacia”. Buda 1812. 347 pag.
- 5) „Animadversiones in recensioem historiae de origine valachorum in Dacia”. Buda 1814 8-v.
- 6) „Reflexiones in responsum domini recensentis viennensis ad Animadversiones”. Pesta 1815 8-v.
- 7) „Contemplatio recensioem in Valachicam anticriticam”. Buda 1816 8-v.
- 8) „Întemplerile lui Telamach”. Buda 8-v 227 pag.
- 9) „Ortographia romana, sive latino-valachica una cum clavi”. Buda 1819 8-v.
- 10) „Istoria bisericeii Românilor, atât acestor dincoce, precum și acelor dincolo de Dunăre”. 1821 4-t 392 pag.
- 11) A conlucrat la „Lexiconul” rom. lat. ung. nemțesc. Buda 1825.

Iără manuscrisele sânt:

- 1) Partea netipărită din istoria bisericească.
- 2) Protopopadichia.
- 3) Fragmente de gramatică, scrisă în limba latină.

Trebue d'a întregi materialul acesta chiar prin scrierile sale și ale altora. trebue a spune timpul, mijlocele și motivele la facerea lui. Pentru acesta voi împărți scrierile lui Petru Maior: a) în scrieri politice-naționale; b) în bisericesci-naționale, și c) în limbistice naționale.

Scrieri politice naționale. De aceste se țin Istoria pentru începutul Românilor și disputele lui în cauza istoriei. Damaschin Toma Bojinca ne dă următoarele desluciri: Eșind la lumină istoria lui Petru Maior, s'a sculat din Viena un bărbat strălucit intru învățatură și în Gazeta literară din Viena nr. 98 a dat în 7 dec. 1813 pag. 1552—1563 o recenziune adecă o critică în contra istoriei lui Petru Maior. Acesta a scris asupra recenziunii un răspuns în limba latină sub acest titlu: „Animadversiones in recensione historiae de origine Valachorum in Dacia“, adecă: „Luări aminte asupra recenziunii Istoriei pentru începutul Românilor în Dacia“. Aceste s'au făcut fără ca autorii să-și însemne numele lor în acele dispute.

Asupra Animadversiunilor autorului Petru Maior literatorul din Viena a alcătuit un răspuns în 22 de puncte, ce însă nu le-a dat la tipariu, ci le-a trimis de-a dreptul către Petru Maior. Acesta aflând a fi și acest răspuns fără de temei și fiind îndatnat de a nu rămâne nimenui datoriu, mai vârtos încât se atingea de cele naționale, a țesut un răspuns sub titlul: „Reflexiones in responsum Domini recensentis Vienensis“. Adecă: „Reflessiuni asupra răspunsului dlui recensent din Viena. — și s'a tipărit la an. 1815.

Asupra ășelor Reflexii, recensentul din Viena ierăș a făcut o recenziune și a dat-o în Gazeta literară din Viena nr. 7 din febr. 1816. Repausatul Petru Maior în contra ei a scris răspunsul cu titlul: „Contemplatio recensiois in valachicam anticriticam litterariis ephemeridibus viennensibus 1816 divulgatae“. Adecă: „Privire asupra recenziunii dată în Gazeta literară din Viena la an. 1816 în contra anticriticii românesce“. Acesta a fost cea mai de pe urmă împărechiere pentru istoria lui Petru Maior, carele învingând pe criticul seu, a dat istoriei sale, cea mai deplină credință.

Despre aceste dispute mai dăce Bojinca: Anumit unul dintre cărtitori a fost K. din Viena, cel ce după ce mai de multe ori spêrlindu-și căma și ascuțindu-și colții asupra Românilor, lovit de puterea intru științe a vârtosului Petru Maior, cădă ca arborul cel scurt la rădăcini“.

Ieră Iordachi Malinescu dăce: Vrând a face cunoscute în limba națională și disputele urmate între autorul istoriei și între recensentul ei K. din Viena, prin cari disputațiuni s'a întărit adevărurile și s'a dat deplină vrednicie de credință numitei istorii. Aceste dispute D. Bojinca, jurisconsultul principatului Moldovei, rêvnitoriul pentru nație a avut bunătate a le țelcui, adecă a le traduce din latinie în românesce.

Petru Maior a scris disputele aceste pentru primădată românesce, pentru că în edițiunea latină e însemnat „e valachico in latinum translatae“, adecă: din limba românescă, traduse în latină.

Damaschin Bojinca mai adaugă: „Din aceste se vede, că repausatul Petru Maior le va fi avut și românesce, dar însă nici sciu să le fie dat în tipariu, nici sciu să se afe undeva manuscris, măcar că destul am cercetat acesta“.

Literații români ajută în luptă pe Petru Maior. Faime despre istoria lui Petru Maior și disputele lui trecură și peste marginile împărăției Austriei. După mărtea lui, un consiliariu împărătesc, fără ca să-și spună numele, la an. 1823, tipăresce în Halle: „Erweiss, dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind“. (Dovédă, cumcă Români nu sânt de origine romană.)

Atunci D. T. Bojinca continuă lupta lui Petru Maior și scrie: „Animadversio in dissertationem Hallensem“ tipărit în Pesta la 1827, și apoi în traducere românescă sub titlu: „Răspundere desgurzitoare“, aperiând cu rezultat bun istoria lui Petru Maior.

Teodor Aaron a scris: „Scurtă apendice la istoria lui Petru Maior. În prolog dăce: Și prè învățatul și al nației nemuritoriul Petru Maior cu adânci doveși a pus lucrul afară de totă indoielea, cumcă Români, sângele începutul și-l trag din poporul roman din Italia, sădit în Dacia prin împăratul Trăian“.

Nu se pôte trece cu vederea edițiunea a două a istoriei lui Petru Maior, îngrițită de Iordachi Malinescu și tipărită în Buda la 1834. Acesta în prefațiune dăce: Vrednicia acestei istorii se pôte încă și de acolo prețui, că de și s'a fost tipărit o însemnată mulțime de esemplare, totuș într'atata s'a apucat, îndată după eșirea ei din tipariu, încât acuma cu anevoie se pôte găsi și se simte lipsa și trebuința ei, — ... am hotărit a o da a două-ora la tipariu“.

Cătră acesta edițiune, la pag. 263 s'a alăturat Dialogul pentru începutul limbei române, — apoi disputele de sub nr. 5. 6. 7., vedând după acesta edițiune, mărimea lor.

Scrieri bisericesci naționale. Istoria bisericescă, după anul pus pe titlul cărtii, s'ar fi tipărit în 1813. Acesta nu e adevărat. E posibil, că s'a început tipărirea cu titlul, și căla acesta a putut să se tipărescă în 1813, dar la mărtea lui în 1821 opul eră sub tipariu, și pentru întervenirea morții nici nu s'a încheiat, precum voi arăta.

Petru Maior în istoria politică pag. 325 dăce: „Despre alta parte, cum voi arăta în istoria cea bisericescă a Românilor, care custând cu ajutoriul lui Dumnezeu, cuget a o adună din risipiri“. Ieră la pag. 334 vorbind despre episcopii români din Mesia în secolul al 6-le, adaugă: „Precum mai pe larg voi spune în istoria cea bisericescă“. De aci se vede, că materialul istoriei bisericesci în parte mare a putut fi gata la an. 1812, când s'a tipărit istoria politică, însă seu n'a fost încă organizat seu n'a avut bani de a-l tipări mai curând.

E demn ca să se reproducă o parte din prefațiunea istoriei bisericesci, nu numai în interesul materialului, ci și al cunoșterii spiritului lui. „Dorul cel nestêmpărat, carele pururea l'am avut a cunoșce întêmplările bisericei Românilor, din tinerețele mele m'a îndemnat a culege ori unde aflam vr'o hărțiuță, în care erau scrise lucruri de ale bisericei Românilor. Numai după ce a scăpat de sub țesc istoria cea pentru începutul Românilor, m'am apucat să întocmesce și istoria bisericescă a Românilor, care cu ajutoriul nopților celor lungi, în 11 săptămâni o-am sêvêșit. De vreme-ce fiesce-carele vede, că eu cu fapta acesta am purces pe o cale necum de alții bătută, ci până acum nici ispitită, nimeni nu pôte așteptă dela mine o istorie deplină... Deci eu aci numai am aruncat semênța și am făcut ceva gătire, ca altul harnic, carele s'ar apucă mai de bună vreme a vêrstei sale, a face un lucru mai frumos. Adevărat, acel folos l'am făcut cu istoria această, cât multe monumente, din cele ce au vecuit până în timpul acesta, și scripturi, cari au ajuns la mâinile mele, se pun afară de primejdia peririi... nici să nu zacă de aci nainte ascunse intru întuneric, ci tuturor să fie cunoscute... Eu totuș pentru dragostea adevărului, cu care îmi este învăpăiată inima, — mai bucuror am fost să sufer primejdia, de va fi așa voia celui înalt, decât să las seu a se înșelă cei viitori seu a nu scii cauza schimbărilor celor în vécul meu întêmplat“.

Întrețurperca tipării istoriei bisericesci. Matea Marcovicu, directorul tipografiei, în relațiunea sa din 14

febr. 1821, despre mórtea lui Petru Maior cătră consiliul de locotenență dîce : „Petru Maior e dator tipografiei cu 1385 fl. și anume, 60 fl. pentru călindarele românesce și 1325 fl. pentru opul tipărit sub titlu : „Istoria bisericeii românesce“, dar încă neterminat, de și ajuns cătră capăt, scoțându-se însă 150 fl. ce i-a plătit înainte, peste tot e dator cu 1235 fl. și se se ordoneze a se scóte din massa lăsăméntală a lui și cât mai curînd se se rebonifice tipografiei“. Astfel dar e apriat, cumcă nu e tipărită intrîgă și că tipărirea din urmă a fost pe timpul mórții sale.

Partea inedită a istoriei bisericesce. Timoteiu Çipariu dîce despre partea acésta : „Aceste fragmente sînt luate din ênsuși manuscrisul, carele prin multe faturi a venit în mîna mea și a scăpat din perire sub revoluțiune“.

Protopopadichia. Petru Maior dîce despre opul acesta : „Despre horepiscopi am scris pe larg în cartea ce o-am numit „Protopopadichia“, întru care se arétă tóte cădîntele cele din nepomenita vreme ale protopopilor din Ardél. Póte dóră, acele ce sînt pentru Horepiscopi, din protopopadichia le voui adauge la capétul istoriei acesteia pentru adevérata cunóscere a cădîntelor protopopesci“. Dar nu-ș putú incheiá istoria bisericescă. Protopopadichia apoi s'a tipărit la an. 1865 în fóia bisericescă : „Sionul Românesc“ din Viena.

Scrieri limbistice naționale. „Ortographia daco-romana sive latino-valachica“ la care a fost adaus „Dialogul despre inceputul limbei române“. Acest dialog e retipărit în fruntea Lexiconului și în a dóua edițiune de istorie politică. În prefațiunea Lexiconului ni se spune : „Petru Maior . . . carele de odată și ortografia română scú latino-valachică împreună cu cheia cu care cele ascunse ale rădăcinei cuvintelor, le deschide, o-a pus în fruntea Lexiconului. Ántăiu a fost compusă românesce, apoi tradusă în lătinesce“. Cea lătinescă se află în biblioteca museului din Pesta. Ioan Alexi în prefațiunea gramaticii sale dîce, cumcă acest op i-a servit de normă pentru scriere.

Din gramatica lui Petru Maior scrisă lătinesce, se află ađi numai doué fragmente, unul de 3, altul de 9 capete și aceste sînt publicate de Timoteiu Çipariu.

Petru Maior ș-a incheiat acésta gramatică. Ioan Alexi în prefațiunea gramaticii sale atestéză : „O gramatică acomodată acestui op (ortographia daco-romana sive latino-valachica) a avut-o asemenea gata, ca acuș se o publice, dar a ajuns pe mînilor altora și așa dóră a perit“. D. Bojinca în prefațiunea disputelor adaugă : „S'au perdut acele manuscrise românesce (adecă Animadversiones, Reflexiones și Contemplatio,) ca și multe alte din manuscrise a lui, dintre cari cel mai însêmnat și aducător de durere este gramatica românescă, ce Maior a avut-o gata de tipariu și acum s'a perdit, ca și când nici n'ar fi fost.

Lexiconul. Lexiconul rom. lat. ung. și nemțesc tipărit la Buda în 1825 își are istoria sa :

George Șincai ne spune : Alt dicționar a compus prelăudatul Rdsl Clain, în patru limbi, adecă rom. lat. germ. și unгурescă, și curînd va vedé lumină !“ Petru Maior ne observéză : Vasilie Coloși protopopul Bobálnei în Ardél, în prefața lexiconului seu cel românesce, carele încă nu e tipărit, ne spune cugetul cel réu al lui Sulzer cătră Români“. Matheia Marcovicu, directorul tipografiei, în relațiunea sa din 15 febr. 1821 ne arată, că facerea și respective îndreptarea și tipărirea acestui lexicon, s'a decis prin resoluțiunea din 5 dec. 1820 nr. 30,965 a locotenenței. Pentru emendarea lexiconului, lui Petru Maior i s'a anticipat din cassa tipografiei 200 fl. și anume pentru dece litere adecă A—K din alfabet. Și fiind că el a căpétat dela consiliul locotenențial câte

20 fl. de cólă, se vede că el l'a emendat singur în forma cum se află barem până la K. și astfel se póte presumpune, cumcă în 14 febr. 1821, adecă la mórtea lui, dicționarul erá cam numai pe la jumétate gata.

Sé ađim și prefațiunea lexiconului : „Acest lexicon, carele în decurs de 30 ani, mai ántăiu de Samuil Clain revisor, apoi după mórtea acestuia, prin Vasilie Kolozs, parocul și protopopul Secarêmbului în Ardél, eparchia Făgărașului, carele l'a adaus (a lui Clain) în limba unгурescă și nemțescă. Apoi mai pe urmă și cu speșele lui Samuil Vulcan, episcop din Oradia-mare, prin Ioan Cornelli canonic, de nou prelucrat, după ce acesta a fost chemat înderept la Oradia, lexiconul s'a lucrat prin cinstitul d. Petru Maior, asemenea preot al eparchiei Făgăraș și revisor gr. c. al cărților românesce, lângă tipografia crăiescei universități. Dar Petru Maior încă a repausat mai nainte de a se isprăvi revisia cea mai de pe urmă și mai vêrtos, mai nainte de a cercá rădęcina cuvintelor, ca se se vedă a fi asemenea altor cuvinte în limba italiană, spaniolă, francesă. Mai pe urmă prin Ioan Teodorovicu, paroc neunit de acum din Pesta și prin dr. Alesandru Theodori, dr. de filosofie și medicină. Dat în Buda 30 aug. 1825“.

Ierá după documentele aflate în archivul de țerá din Buda, despre lexicon se sciu următóarele :

Petru Maior în recursul seu din 8 martie 1809 dat a doua đi după sosire cătră directorul tipografiei, dîce : „Nu fără greutatea cea mai mare pentru lexiconul românesce, lătinesce, unгурesc și nemțesc, ce se pregătesce de a-l pune curînd sub tipariu, corigéndu-l și respective îndreptându-l își va da trudă, prin care tipografiei în tot modul i se va aduce dobândă“.

Despre lexicon se află urme, dar nu se află acte în archivul de țerá până la 5 nov. 1819, sub care dat Petru Maior ásterne censura lexiconului dela litera H până la capăt.

Guvernul din Galiția în 5 junie 1820 nr. 15,132 cere dela consiliul regesc din Buda, de îndată ce se va tipări dicționarul românesce, se i se trimită pe lângă depunerea prețului. Consiliul regesc, din incidentul acesta, în 4 julie 1820 sub nr. 16,561 intrébă pe directorul tipografiei, cum stă cauza tipării lexiconului? Ierá directorul Matheia Marcovicu în 28 julie 1820 sub nr. 20,455 responde : „Dicționarul românesce Kollisian în fapt e sub tesc și cât mai curînd va părăsi tescul, dar totuș pentru corecturile grele, ce mai au de a se face, se prevede o întărđiare mai lungă“.

Directorul tipografiei apoi în 24 aug. 1820 sub nr. 13,026 referéză între altele aceste : „Alăturez declarațiunea lui Petru Maior (ađi nu se află) în privința lexiconului, la a cărui lucrare asudară mai ántăiu Samuil Clain și Basiliu Colossy, dar améndoi muriră. Dar lexiconul astfel cum e descris și compilat acum, precum censorul Maior în scriptul seu ásternut a spus, cu onóre și utilitate pentru institutul tipografic, nu se póte tipări, — și acel censor fiind întrebat, că ce ar cere ca se-l incheie cât mai curînd, a respuns : „Nimic alta, decăt decăt el ênsuș manuscrisul, ce-l are la mână, îl va revedé, corege, și pe lângă etimologia vorbelor românesce, va adauge și aceea ce lipsesce perfecțiunii lexiconului, postînd pentru acest lucru 500 fl. m. c., dar numai din acea causă, căci în lipsa de subsistîntă mai bună, sánětatea sa, destul de sdruncinată, se și-o țină mai aptă pentru opul ce e a se da perfecțiunii. De aci, când după cunoscînța publică, nu ar fi altul, carele se póta pune mîna din urmă la acest lexicon; ierá tipografia trebuie se-și rescumpere credința dată publicului, cuget preumilit, ca lucrarea censorului Maior se se primescă și rugarea se i se implinescă“.

Consiliul regesc în 12 febr. 1820 nr. 23026 responde, că lui Petru Maior i se asemnáză cele 500 fl.,

dar cu acea condițiune, că e dator să facă și corectura, ieră suma să se plătescă în părți, așa precum găta lucrul. Directorul tipografiei în 29 nov. nr. 30,965 raportază, că de oră-ce numitul corector acum e sub cura medicilor și suma acésta ca și ajutor din acel scop s'a cerut, ca în acésta vârstă să se ajute stării sănătății și puterile trupesci să se le pôtă recăstiga și conservă, — pentru acésta părțile din suma anumită să se anticipateze. Consiliul r. din 5 dec. 1820 nr. 30,965 ordonă ca să se deie anticipative câte 100 fl. Dar să aibă diligență și să grăbescă cu lucrul.

At. M. Marienescu.

Florile dragostei.

— Novelă. —

(Urmare.)

Mergea și horiă bietul Todica, cât rescântă satul în gura lui.

El mergea în frunte cu feciorii din sat, apoi mergea lăutariul. Și femeile din sat, și fetele stăteau în porți și priviau după ei.

Pe urmă a remas toți. Unul ici, altul cole — până 'n urmă s'a aflat cu lăutariul.

Colé 'n capul satului, după un corn de gard, stătea și așteptă o fetiță tineră, cu un trandafir la mână.

Stătea cu trandafirul la gură, și se uită pe sub gene cum vine Todica horind.

— Da tu pe cine aștepti, Firucă? — întrebă Todica cu inimă bună.

— Décă pe dta te aștept, bade Todică.

— Pe mine me aștepti! O, Dđeu să te aștepte pe tine cu biue și cu sănătate, draga bădicuțului. Și apoi, ian spune-mi tu micuța badei, pentru ce me aștepti tu pe mine, pe Todica cel grăit și hulit?

— Décă ăo io bade Todică, decă . . . numai așa. Am știut io că te duci, și ți-am adus un trandafir, să nu mergi fără pénă ca și cel ce n'are pe nime.

— Să gândesc, că am și eu pe cineva, așa dară, sufletă bădicuțului! Avere-ai tu pe Dđeu cel bun, că bună te-a făcut pe tine măicuță ta. Da rogu-te, cine te-a învățat pe tine să te 'ngrigesci tu de mine, de Todica cel nebunatic?

— Décă nime, bade Todică. Dar dta așa ai fost de bun.

— Eu, eu am fost bun?!

— Bun ăo bade Todică. Scii când am venit eu dintăiu în șețetóre astă iernă, dta jucai în fruntea jocului, eu ședeam singură colo pe laviță. Tóte fetele le luau la joc, numai pe mine nu. Io eram mică și nu sciam rëndul.

— D'apoi drăguță?

— Apoi odată, ietă vinii, dta bade Todică, drept la mine; gândesci că și acuma te vęd, și m'ai dus la joc. Eu am jucat în fruntea jocului, scii cu dta bade Todică.

— Noi, amëndoi?

— Da nu scii?

— Sciu dragă, sciu sufletă; sciu tóte așa cum vrei tu, că tu esti feta cea mai bună în lumea asta. Și apoi încă cum a mai fost, ian mai spune-mi tu drăgulița badii, mai spune tu lui Todică!

— Apoi scii cum ai chiuit dta? Dómnne sânte, cum descântai!

— Cum Firucă? Ian spune-mi cum!

— Dară nu scii? Uită đeu, că a uitat!

— Ian spune-mi tu puicuța badei, spune-mi tu să scie Todica.

— Da điceai — Dómnne sânte . . . Điceai:

Dragostea de fetă mică
Ca și miere din potică . . .

— Așa am đis?

— Așa đeu. Eram să me bag în pământ, așa-mi eră de rușine.

— Drăguța badei!

— Dta bade Todică numai așa, scii, cu códa ochiului te uitai la mine, gândesci că și acuma te vęd.

— Veđi tu, Firucă dragă, Todică și pe tine te-a făcut de rușine, Todică cel rău, Todică cel strigat, cel ulicareț și cel prăpădit. Și tu totuși ai venit să aduci lui Todică cel rău un trandafir, să nu mērgă Todică fără pénă ca și cel ce n'are pe nimenia.

— Că nu esti dta de vină bade Todică, numai scii — mie mi eră rușine. Că dta ai fost bun; și mi-am adus aminte că: sērmanul badea Todică merge 'n cătane și nu i-a dá nimenea pénă, să mērgă cum merg feciorii de acasă. Și când te-am auđit horind, am gândit, că mi se rumpe inima 'n douē. Așa mi-o venit o jale . . .

Firucă începū a plānge.

— Tu Firucă! Când imi număr io banii iec'asă 'n palmă, scap câte un bănuț și-l uit a colé. Așa te-a scăpat pe tine Dđeu dintre āngerii, apoi tu ai picat pe pământ, și Dđeu te-a uitat aicea. Draga badei, Firuca badei.

— Apoi după dta nu plānge nime 'n sat . . .

— După mine, după Todică cel rău și hulit!

— Că nu esti dta așa rău cum đic ómenii. Da dta n'ai avut tată și mamă . . .

— Tată și mamă, — đise Todica ca repetând cuvintele fetei, și începū și el a plānge.

Aceste lacrămi au fost lacrămi sânte. Cele dintăiu lacrămi de când cunósce lumea.

Omul are doi āngeri; unul bun și altul rău. Ei te petrec pe tóte căile vieții; cel bun stă de-a drépta, și ride când āmbli pe cale bună; cel rău stă de-a stānga și ride când dai pe cale rea.

Āngerul cel bun alui Todică stătea de a drépta și ridea.

S'au despărțit și s'a dus.

II.

Au trecut trei ani.

Firucă a devenit fetă mare.

Tufa cea de trandafir în trei primăveri a înflorit de trei ori; dar n'a produs o flóre mai frumoasă decât cum să făcuse Firucă.

Frumósei fecióre i erau dragi florile, dar pénă de trandafir n'a făcut în trei ani nimerui.

După trei ani a venit acasă și Todică.

Tot el. Eră mai frumos, eră mai bărbat; dar pēcatele și le-au dus cu sine și ieră le-au adus cu sine.

Ei, și ce fecior mai eră! Pe lângă frumsețe ce-i dăduse Dđeu, avea un stat de voinic, umblă oblu și svêlt, cu paș mēsurat și indresneț, și regula militară se vedea pe tótă mișcarea lui.

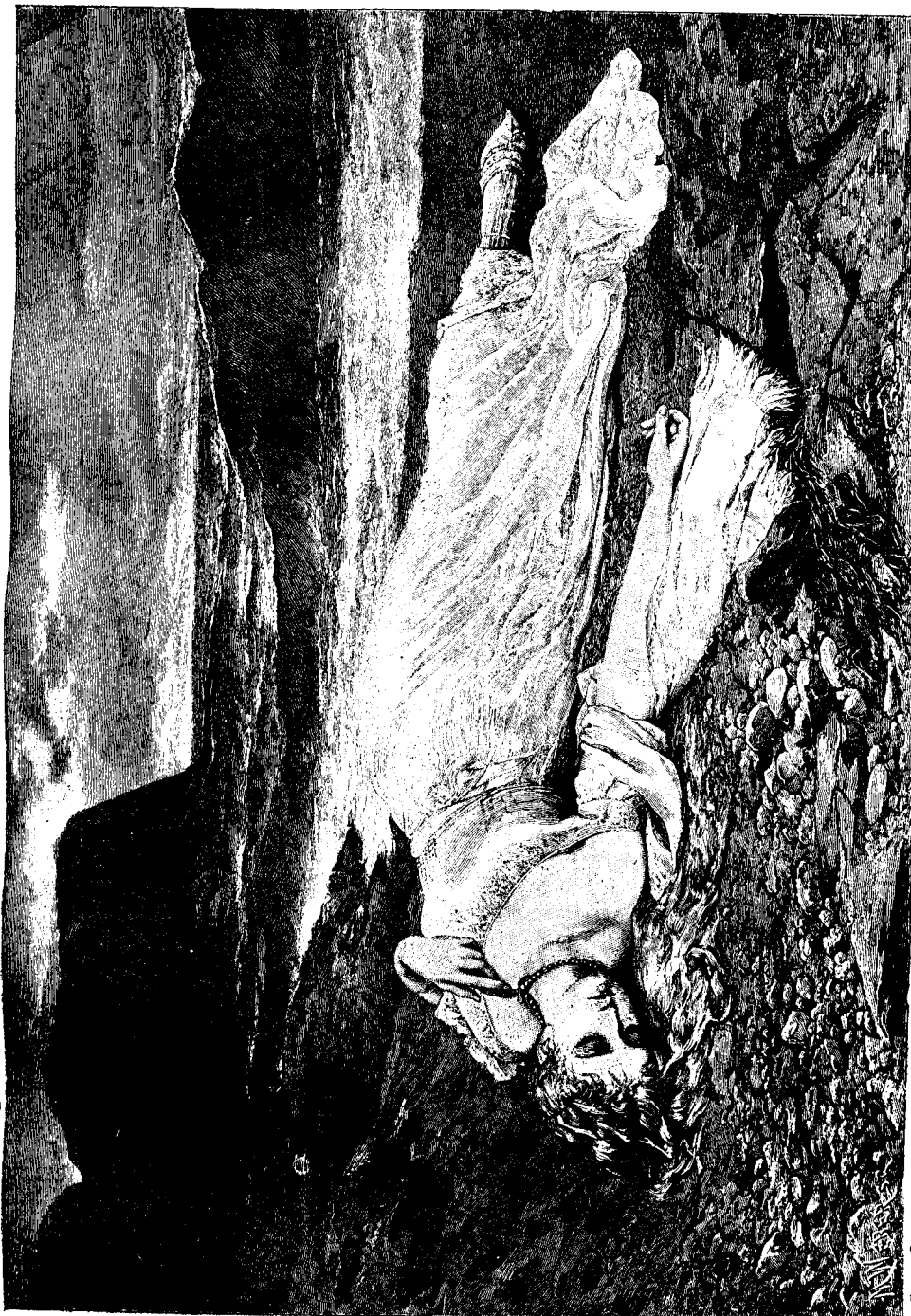
Apoi eră bun la vorbă, și prietenos cu tot omul. Apoi horiă bine, jocă bine, și făcea bucurie pentru tot omul.

Dar după ce a intrat în sat, nici că a mers să-și vędă căsuța, a mers drept la birt.

Póte că scia și el ce-l așteptă în casa părințescă.

Gol și pustiu.

Lelea Mădălină remăsese cu cele douē văcuțe, și cu o grămadă de datorii.

Trádata.

Hei, și mare vultur e datoría! Dăcă apuci odată 'n unghiile lui, om să fii să scapi de el.

Vulturul mâncase cele două vacuțe. Și după ce s'a gătat tóte, a fost bun Dđeu și a luat la sine și pe lelea Mădălină.

Casa și moșia au ramas pustie.

Cole de séră s'a tras acasă. Tótă paserea se trage pe nópte la cuibul ei.

Sărmanul copil! Abiá-și cunoscea vétra strămoșescă.

Prin curte crescuse troscotel. Unde fusese straturile, crescuse porcuți și pelin sėlbatic. In prag ierbă verde, și vétra focului eră găurită tótă de șóreci. Nici pisică, nici căne — numai grelușii cântau prin păreți a pustiú.

Sărmanul Todică a stat în mijlocul casei, și — l'a prins uritul. Eră bărbat și eră copil curajos; dar de asta-dată în casa părintescă l'a prins uritul ca pe un copil.

În casă eră tăcere, dar i sė părea că cineva grăiesce cătră el gelnic și supėrat.

Cine scie? Se đice, că sufletele morților te ispitesc câte odată.

A stat ce a stat, apoi a eșit afară, s'a intins de lungul pe ierba verde și a adormit.

Deminėța s'a scolat, și a pornit.

Unde?

Unii ómeni își trag de sémă dăcă dau de réu; întórnă 'ndėrėpt și pornesc pe altă cale. Alții însă desperéză, închid ochii și se aruncă 'n foc.

Todică n'a rentornat. A mers la birt.

Dar i-a eșit sórtea 'n cale.

Cole 'n crucea drumului așteptá Firucă. Eră singură și tristă.

Todică o vėđú, și i se umplú sufletul de bucurie.

Todică eră hulit, și eră demn de hulă; dar avea un suflet bun, și acest suflet bun eră plin de dragoste.

Când nu-l iubiá nimenea 'n lume — i iese 'n cale o copiliță mică cu un trandafir — altă n'avea — sė-i pună pénă, sė nu mėrgă ca un strein. Și el n'a uitat acėsta copiliță in veci.

După trei ani o revede. Frumósă ca o đină, bună ca un ânger, și credincióasă ca o drăguță.

Un om eră 'n lume de care ascultá, de care se temea: ea, Firuca.

— Todică, unde mergi?

— Unde merg? Hm, unde merg! Merg Firucă sė beu lumea asta tótă. Nu scii tu Firucă, cât e de verde și de pestriță lumea asta dăcă-ți bei năcasul. Tu Firucă! sė fie lumea asta de surcele, o aș aprinde ardă-o focul; eu aș bé vin și m'aș uitá la ea cum arde.

— Mėi Todică!

— Ce-i lelico?

— Sė-ți spun una.

— Ba două Firucă! Spune-mi, sė-ți mușc gurița ta acea spunătóre.

— Dar fără glumă!

— Fără glumă đeu!

— Mėi Todică!

— Ce-i lelică?

— Mėi! Nu e mai frumos om pe pămėnt ca omul tréz și muncitor. Cel tréz, scie ce face; cel ce scie ce face, muncesce și agonisesce...

— Firucă!

— Ce?

Todică stătea cu ochii 'n pămėnt și cugetá.

Firuca așteptá vorbă; dar Todică tăcea.

Apoi începú:

— Sė fii sánėtósă!

— Omul tréz și muncitor, — repetá Todica, — apoi sė 'ntórse și porni — îndėrėpt.

* * *

Firuca iubiá pe Todică, il iubiá așá réu cum erá; și Todica iubiá pe Firuca cu tot sufletul.

Ei, dar Firuca eră fėtă scumpă. Eră scumpă, că eră frumósă, și eră scumpă, că eră bună și avută.

— Pe tot degetul đece pețitori — povestiá mamă-sa prin sat.

Și nu eră vorbă gólă.

Apoi Firuca eră fėtă de dat, eră cum e fėta mai in flóre.

E scumpă și e de dat. Deci o vor duce cum duc florile cele alese, se va duce, și nu va așteptá până își va sferși nebuniile sale un nebun ca Todica.

Apoi nici nu e de el flóreá cea alésă, póma cea bună.

Dară ce a scris ursita în cartea sa, nu o scie nimenea 'n lume.

Nu s'a mēnat patru sėptēmăni, și Firuca eră măritată.

După cine?

După Todica!

Așá scrisese ursita in cartea ei.

Tótă lumea și-a bătut in pألmi când a auđit că Firuca cea frumósă și avută se maritá dupá Todica cel réu și grăit.

Fetele o-au clevetit, neveste o-au povestit, și babele o-au dojenit. Dar Firuca eră tare ca pétra.

Ei, — avea rudeni multe, ómeni de rēnd, nănașa, bunica, mătușa — tóte i-a vinit pe cap.

— Firuco, puiul lelei, trageți de sémă, điceau și se legănu, și se șiscau; dar Firuca își trăsese de sémă cu inima ei, cu Dđeu de care se rogá deminėța și séra — și nu se plecá.

Dragostea cea tare, și Dđeu cel mare erau cu ea, și nu o putea invinge nimenea.

Tatál ei eră un om cu minte. Nu vorbiá multe, dar când vorbiá, făcea ispravá.

(Incheierea va urmá.)

V. R. Buticescu.

Sócra viclénă.

Balladă populară din Ardeal.

os in Țera romănescă,
O cetate 'mpėrătescă,
N'avea cine s'o grigescă;
S'a legat un fecioraș,
Cu numele Tudoraș.
Tudoraș s'a insurat
Și cătaná l'a luat
Și carte că i-a picat
La cătane de plecat.
„— Maică, măiculėna mea!
Grigesce-mi nevėsta bine,
Dór nu fuge dela mine.
Dă-i colac de gráu curat,
Dór șede la noi cu drag;
Dă-i colac cu lapte dulce,
Dór dela noi nu s'a duce!”

Tudoraș cum a plecat,

Sócra-sa mi s'apucat
Și 'n cămară mi-o chieimat-o
Și cămara mi-o cuiat-o.

Iér nevésta vai de ea,
Vedându-se singurea,
Incepù a trăgână :
„— Vêrsă Dómne Têrnăvile,
Sé 'mprăştie taberile ;
Sé vină şi soţul meu,
Sé me scôtă dela réu !“
Dumneşeu sfântul a dat,
Têrnăvile de-au vêrsat,
Taberile-a 'mprăştiat.

Soţul ei, când a picat,
Nici in curte n'a intrat
Şi de muier-e-a 'ntrebat :
„— Maică, măiculéna mea !
Unde-i soţióra mea ?“
— Decând tu mi-ai cătănit,
Soţióra ţi-a murit“.
— Maică măiculéna mea !
Vin' arată-mi mormêntul,
Sé-mi mai stêmpêr sufletul ;
Vin' ş'arată-mi ţerina,
Sé-mi mai stêmpêr înima !“
— Dragul maicei copilaş !
La mormêntu-i duce-te-aş,
Ţerina-i arêta-ţi-aş ;
Dar ploile, ce-au plouat,
Mormêntul mi l'au spêlat,
Că nu-i modru de aflat !“
— Dă-mi măicuţă cheile,
Sé-mi descui cămerile,
Sé-mi vèd maic' averile !“
— Cheile nu-ţi le-oiu da,
Cămara nu-i descuiă,
Căci am o ţigană 'n ea,
Şi ţigana de şi-i nêgră,
Témă mi-i, că ă-a fi dragă“.

Dar el mi s'a mâniat,
Uşa 'n patru mi-a crepat,
Soţióra ş-a aflat.
El din graiu, că mi-a grăit :
— Dragă soţióra mea,
Ce doreşti la sócră-ta ? !
Ori de puşcă d'impuşcată,
Ori de sabie tăiată !“
— Şi de puşcă d'impuşcată,
Şi de sabie tăiată.“

* * *

Frunză verde-a macului,
Fire-ai sócr'-a iadului ;
Frunză verde din câmpii,
Fire-ai maică, n'ai mai fi !

Gr. Sima a lui Ion.

Studii limbistice.

— O sută de etimologii revindicate. —

(Urmare.)

Repetiția pleonastică a pronumelor formé ză rotundarea și armonia fraselor în cuvântare, și este întemeiată în dinamica dezvoltare a limbii. Tot a stfel de repetiție pleonastică a pronumelor (articilor) se află și în declinațiunea noastră română, d. e. „omul ăl bun“ și „omul cel bun“, care este tipul renumit de : „homo

ille, ille bonus“, despre care atâta cêrtă între filologii români și străini, și care asemenea nu este alta ce nimic decât o dinamică dezvoltare de rotundare și de armonie intru formarea fraselor de cuvântare. Despre poipunerea articolului în limba română, și despre tipul : „homo ille, ille bonus“, vom lucră alta data într'un tractat special. Cu acêsta ocaziune mai aduc aminte, cumcă la anul 1861, un profesor român de mare însemnătate, publicând în mai mulți numeri ai unui jurnal român din Ungaria, un tractat limbistic, sfătuesce sé scótem și sé lăpêdam din limbă pe „sunt“ în prima persónă singurariu, și pe „mi-s“ bănățenesc, dicând că sunt corupțiuni și stricăciuni de limbă ; el dicea ca sé ținem numai pe „sùm“. Atâta despre însemnătatea dialectelor limbelor romane, fața cu originea noastre romane.

Cu privință la regulile și principiile de etimologizare, avem numai de observat :

1) Cumcă acolo unde materialul cuvântului (literele și silabele) conced derivarea de după regulile limbistice, dar nu o concede semnificațiunea (înțelesul logic), acolo de regulă nu este permisă etimologizarea. Etimologiile, mai vèrtos din limbi străine dela cuvinte cu înțeles secundariu, derivat, sinonim ori figurat sunt în genere defectuóse și de lăpêdat. Est-mod nu se póte derivă cuvântul : „bucuria“ — latitia lat. dela albanelul „bucură“ — pulcher lat. căci nu concede înțelesul logic. Cuvântul „bucură“ se derivă dela : „boncur“ friulan (Ascoli : „Sull' idioma friulano e sua affinità colla lingua valaca“, Udine 1846 pag. 28), care însemnă „bon-cuore“ : bună inimă, bună dispozițiune de inimă, italianesce, de aci apoi s'a făcut : „bon-cură“ și în urmă „bucură“. Asemene nu se póte derivă cuvântul „umilire“ dela slavonescul „umiliti“, cari însemnă : commovere, consolari, pati lat. bewegen, erschüttern, trösten, leiden germ., precum vre dl Miklosich : „Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte“, Wien 1882 Vocalismus III pag. 6 și dl Burla : Convorbiri literare. Iași, anul XIV din 1880—1881 pag. 274—275, căci acêsta derivațiune nu o concede înțelesul logic al cuvântului. Cuvântul românesc derivéză dela „humiliare“ lat. care în limba română rustică a trebuit sé sune „humilire“, precum cugetă și dl Miklosich locul citat. În dialectele limbelor romane dela apus, s'a prefăcut o suprinđetóre mulțime de verbe de prima conjugățiune în verbe de a patra conjugățiune. Rotisarea, adecă strămutarea lui „l“ în „r“ din limba română nu stă absolut precum crede dl Burla, nici strămutarea lui „i“ scurt în „e“. Este la mijloc puterea asimilării : laetan re leatan, caol re caol, din limba galo-celtică, adecă : vocala lată (grósă) cere vocală lată, și vocala subțire (e, i) cere vocală subțire. Drept aceste „i“ intonat din capêtul cuvântului, ca și în cuvintele „șindili“, tupili“ etc. a susținut pe „i“ scurt din silaba penultimă, adecă : l'a asimilat, l'a infecțiunat, și în urma acestui proces a trebuit și „l“ sé remănă nestrămutat în „r“ pentru mai buna sunanță (veđi și cele ce dice dl Lachmann mai în jos). Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slave etc. Frankfurt a/M. 1879 pécătuesce mai la tot cuvântul contra principiilor de etimologizare, căci desconsideră mai în tot locul : înțelesul logic, va sé dică : nu este critic, nu este sciințific, precum ne vom convinge din etimologiile următóre.

2) Acolo unde este indoielă între o etimologie din elemente romane și elemente străine, trebuie dată preferință etimologiei romane, pentru că limba noastră este din partea filologilor de primul rang din Europa recunoscută a se ține de familia limbelor romane, și pentru că principiile ei sunt romane. Astfel greșesce dl Miklosich : „Die slavischen Elemente im Rumänischen“ Viena, 1862, când numeră suficsul nostru „— iela“

(eala) d. e. socotelă, scutelă, negrelă etc. între cele dubie, apoi în : „Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Wien 1881 vocalismus II pag. 37 și Consonantismus I pag. 52 și 72 între cele slave, măcar că Diez : Grammatik der romanischen Sprachen tom. II pag. 327 dăce apriat : „nelatin nu se pare a fi suficul acesta“, apoi : „înțelesul latinescului „—ela“ nu contrădice înțelesului românescului „—éla“. Principiile și regulile limbei pentru etimologizare nu stau absolut ca dătătoare de indreptariu. Dl Lachmann * dăce : „Alle Regeln (einer einzelnen Sprache) beruhen auf Beobachtungen der gesetzmässigen oder irrenden Thätigkeit des Sprachgeistes, bei der jeder Irrthum wieder Gesetz werden, und wieder neues Abirren zulassen kann“. Adecă : „Tote regulile (unei limbi) se întemeiază pe observarea activității legiuitoare și rătăcitoare a spiritului limbei, la care totă rătăcire pôte deveni ieră lege, și pôte concede ieră o nouă rătăcire“. — Față cu acest mare principiu limbistic, nu are dreptate dl Burla : Convorbiri literare, Iași, anul XIV din 1880—1881 pag. 275 când dăce : cumcă „glie“ nu se pôte derivă dela latinescul „gleba“ (glebe), fiind că de după regulile limbei a trebuit să producă „ghie“. Românul din Bănat din părțile Oraviței rostesc până în ziua de astăzi „glimp“ în loc de „ghimp“, apoi „inglimpă“ în loc de „inghimpă“ etc., asemenea rostesc încă „melă“ (partea femeiescă dela : mel) în loc de „méua“.

Deci urmază cele 100 de etimologii revindicate la-tinității limbei române.

1) *Pică*. Acest cuvânt are trei înțelesuri : a căde, a picui (apa) și a lovi (fallen, tröpfeln, schlagen germ.) d. e. a picat jos, pică streșina (ploia de pe ea), l'a picat în cap. Cihac : Dict. etym. tom. I pag. 203, de și numeră cuvântul acesta între elementele romane, totuși reu il derivă dela „piccolo“, „picciolo“, „piccino“ ital., cari însemnă „mic“ și „puțin“, căci înțelesul logic nu concede această etimologizare. Nici dela cuvântul vechiu roman „pic“, care însemnă „simcea“, „verf ascuțit“ (după Cihac), nu se pôte derivă din aceeași cauză a semnificațiunii. Cu atâta mai puțin se pôte derivă, după Cihac, dela „picus“ lat. pasere care ciocnesce cu cicul (ciocul) seu ascuțit scôrța arborilor. — Ajunge că dl Cihac asemnă acest cuvânt și cu albanesul „pikë“ care însemnă „strop“ și „simcea“. Când colo iecă și vine dl Miklosich : Beiträge zur Lautlehre der rumänischen Dialekte, Consonantismus II pag. 17 și ne spune, cumcă cuvântul „pică“ este albanes de origină, dechierând și forma de „picătură“ (în loc de chicătură) de falsă. Se vede până unde pôte ajunge rătăcirea.

Acest cuvânt este din limba romană rustică păstrat în dialectele Italiei superioare. Monti : Vocabolario dei dialetti dela città e diocesi di Como, Milano 1845 pag. 186, 187 ne spune, cumcă în dialectele din ținutul lui Como însemnă : „pica“ a căde la pământ d. e. „audă a pica“ — audare a precipizio, ruinare di un erta ital. apoi ieră : „pică“ a lovi (percuotere ital. schlagen germ.) d. e. „l'è stăa picăa su“ — fu percosso ital., în urma : „picia“ — scaturire ital. hervorquellen germ. Ieră Monti : Vocabolario della Gallia cisalpina e celtico, Milano 1856 pag. 80 aduce „pica“ cu înțelesul de „caduta“ ital. și „pică“ cu înțelesul de „battere“ ital. Azzi : Vocabolario ferrarese, Ferrara 1857 pag. 214 produce „picciar“ cu înțelesul de „percuotere“ ital. Carisch : Wörterbuch der rhäto-romanischen Sprache, Chur 1848 pag. 114 aduce : „pichiar“ cu înțelesul de „schlagen“ germ. Banfi : Vocabolario milanese-italiano, Milano 1852 pag. 642 încă arătă : „piccā“ cu

înțelesul de „battere“ și „cadere“. Olivieri : Dizionario genovese-italiano, Genova 1851 pag. 341 aduce „piccā“ pentru batere (percuotere). Du Cange : Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—1850 tom. 5 pag. 243 produce „picare“ cu semnificațiunea de „verberare“.

2) *Buleandă*. Acest cuvânt însemnă : a) vestminte rele, purtate, și b) muiere stricată, desfrănată. Cihac : Dict. etym. daco-romane éléments slave etc. pag. 33 derivă acest cuvânt dela boemescul : „planda“, „planta“ (Blouse fr. Fuhrmannskittel germ.), „platu“ (toile fr. Leinwand germ.), apoi dela polacescul : „plat“, „plotek“, „platka“ (morceau de toile, de drap fr. Stück Leinwand, Tuch germ.), în urmă dela vechiul slav : „platū“ și „platīci“ : panus detritus lat. Dar această etimologizare a dlui Cihac nu se pôte justifica, nici cu privință la semnificațiune, dar nici cu privință la materialul cuvântului. În capăt dl Cihac încă pomenesce și de „balandra“ (muiere desfrănată) din dialectul tirolese, precum și de „balantrano“ (vestmânt) din dialectul neapolitan, și „palandrano“ din limba ital., dar dăce, cumcă „buleandra“ română cu „balandra“, „balandrano“ și „palandrano“ italianesc, nu au de cât un raport de idei.

Dar trebuie a scî cumcă cuvântul „buleandra“, cu amândouă înțelesurile sale, este lătit în toate dialectele Italiei, până și în Spania, prin urmare trebuie să recunoscem că provine din limba romană rustică. Astfel „palandrana“ la Morri : Vocabolario romagnolo-italiano, Faenza 1840 pag. 539 însemnă și vestmânt și muiere desfrănată. La Monti : Vocabolario dei dialetti di Como, Milano 1845 pag. 12 „balandra“ însemnă om desfrănat, stricat. Tot astfel la Monti : Vocabolario di Gallia cisalpina e celtico, Milano 1856 pag. 8 „balandra“ însemnă : dissoluto di costumi, adecă : om stricat, apoi „pelandra“ însemnă : muiere desfrănată, dar și vestmânt lung. Tot Monti în locul citat spune, cumcă în Piemont sună acest cuvânt „plandra“. În dialectul milanese, precum arătă Banfi : Vocabolario milanese-italiano, Milano 1852 pag. 58 „balandra“ însemnă om stricat. Biundi : Dizionario siciliano-ital. Palermo 1857 pag. 292 spune că „palandra“ însemnă vestmânt. În Toni : Vocabolario bolognese, Bologna 1850 vine înainte „palandrana“ pentru mantello ital. adecă : mantauă. La Azzi : Vocabolario ferrarese ital. Ferrara 1857 pag. 202 însemnă „palandrana“ un vestmânt. La Beronie : Dictionnaire bas-limousin pag. 17 vine „bulliaco“ înainte, și însemnă : muiere desfrănată. În Dizionario pavese-ital. Pavia 1829 pag. 14 vine balandrān, cu înțelesul de vestmânt, de țolă. În limba spaniolă „balandran“ însemnă un fel de vestmânt. În Du Cange : Glossarium mediae et infimae latinitatis, Parisiis 1840—1850 tom. I pag. 546 vine „balandrana“ cu înțelesul de : pallii species, nostris balandras. În legătură stă și „landra“, „slandra“ a limbilor romane, care însemnă muiere desfrănată, precum arătă Diez : Etym. Wörterbuch der romanischen Sprachen, Bonn, 1853 pag. 199. Dela „slandra“ derivă și „siuleandra“ noastră, cu înțelesul de : muiere sdrențurōsă, desfrănată.

Cu privință cumcă cuvântul „buleandra“ cu amândouă înțelesurile sale vine înainte mai în toate dialectele Italiei începând dela Tirol, din Lombardia până în Neapol și Sicilia, și până în Franca meridională și în Spania, deci trebuie să recunoscem : că provine din limba romană rustică în limba noastră. Pentru mai buna sunare a trecut „a“ din prima silabă în „u“ și apoi s'a innălțat în „o“ ca în „botez“ în „poramb“ etc.

3) *Globă*. Acest cuvânt însemnă : a) dare ori pedepsă în bani, b) mârțogă de cal, și c) om decrepat. Dl Cihac : Dict. etym. daco-romane, éléments slave etc.

* Boehmer : Romanische Studien, Bonn 1880 15 Heft pag. 453.

pag. 121, 122 produce pentru înțelesul de „dare, pedepsă în bani“ al acestui cuvânt pe bulg. „globŭ“ pe sërbo-croat. „globa“, „globiti“, pe grec. *γλοπα*, pe alban. „ghjobe“, confundă în urmă și pe polac. „glovna“, boem. „hlavne“ și pe rusescul „poglovstina“, cari derivază dela „glava“ (cap, căpătină) și nu au nici o legătură logică cu „glôba“ noastră. Dar pentru al doile și al treile înțeles al cuvântului „glôbă“ nu are dl Cihac nici o etimologie.

Cuvântul românesc derivază dela „gabela“ al limbilor romane, care vine înainte în dialectele italiene cu toate trei semnificațiuni ale „globei“ românesce. Acest „gabela“ prin metatesă, adecă prin strămutarea lui „l“ din silaba finală în silaba primă, devine „glăba“ și apoi prin înălțarea lui „ă“ în „o“ glôba, care această metatesă nu numai că este concasă, prin știința limbistică comparativă, ci este și justificată prin cele trei semnificațiuni ale cuvântului, cari convin pe deplin cu limba română. Dialectele italiene fac și mai cumplite metatese, d. e. „fevre“ în loc de „febre“ (Olivieri: *Dizionario genovese-italiano*, Genova 1851 p. 192). Apoi „gralime“ pentru „lacrime“ (Blanc: *Grammatik der ital. Sprache*, Halle 1844 pag. 633). În Angeli: *Vocabolario veronese* p. 25 vine „faliva“ pentru „favilla“. În Morri: *Vocabolario romagnolo-ital.* Faenza 1840 p. 335 vine înainte „gabela“ cu toate trei semnificațiuni ale cuvântului românesc. Apoi Angeli: *Vocabolario veronese-ital.* Verona 1821 pag. 29 produce „gabela“ cu semnificațiunea de: *dazio ital.* Abgabe, *Steuer germ.* dar și cu înțelesul de „mărtogă“, *rozza ital.* *Schindmähre germ.* Diez: *Etym. Wörterbuch der romanischen Sprachen*, Bonn 1853 pag. 158 cu nedrept revindică acest cuvânt limbii germane. Deci se adevărește, cumcă din limba românescă a intrat acest cuvânt în limbele slave meridionale

4) *Scărbă*. Acest cuvânt însemnă: *nausea, fastidium, aversatio lat.* *Eckel, Abscheu, Abneigung germ.* Dl Cihac: *Dict. etym. daco-romane éléments slave etc.* pag. 329 derivază acest cuvânt dela vechiu slavenescul „skrŭbi“, care însemnă: *cruciatuș, cura, aegritudo animi, moeror lat.*, ducând în combinațiune și pe croatul „skerb“, care însemnă: *grijă și atențiune*. De aci se vede cu câtă ușurătate face dl Cihac etimologii slave din cuvintele române, căci nu vede, sêu nu vre să vedă, cumcă înțelesul logic nu conde deducerea cuvântului român dela aceste rădăcini slave. Dl Miklosich: *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae 1862—1865 pag. 851 asemenea deduce cuvântul românesc dela vechiul slav „skrŭbi“ și este în această privință premergătorul lui Cihac.

Cuvântul românesc se derivă dela „scaber-brabrum“ lat., care însemnă: *schäbig, rauh germ.* — Din „scaber“ lat. s'a făcut apoi și „scabies“ lat. de unde „sgaiba“ noastră. În Monti: *Vocabolario della Gallia cisalpina e celtico*, Milano 1856 pag. 94 se află „scabro“ și „scabross“ derivat dela „scaber“ lat. dar adiectivul „scabross“ are chiar înțelesul limbii române de „fastidios“ *ital.* *eckelhaft, überdrüssig germ.* Monti aduce și exemplul de „om scabross“, traducând pe italianese cu: *uomo fastidioso*, va să dică chiar: *om scărbos*, în înțelesul limbii noastre. Diefenbach: *Glossarium latino-germanicum*, Francofurti a/M. 1857 p. 414 și 415 arătă formal și formațiunea lui „scabies“ și „scabiosus“ din „scaber“ lat. Din „scaber“ lat. prin metatesa lui „r“ din silaba finală în silaba primă se face „scărba“, care purcedere se justifică și prin semnificațiunea ce o are limba noastră asemenea cu dialectul italian.

(Va urmă.)

Cum să criticăm?

(*Respuns la întimpinarea dlui M. Pompiliu, din nr. 8 al „Familiei“*)

(Urmare.)

În șirele ulterioare ale întimpinării dl M. P. află, că cu cele ce disem despre cesura de aur sêu cesura divină în lirică, am făcut „o teorie confusă asupra ceea ce se chiamă punctul culminant într'o poezie“. Se pôte. Numai cât mersul dezvoltării simțământului liric cam ca noi îl descrie și marele măiestru al esteticii Vischer (*„Anschwellen, Ausbrechen, sich Beruhigen ist der natürliche Verlauf besonderer Stimmung“*, *Aesthetik* pag. 1336). Afară de această noi vorbirăm la cestiunatul loc mai vêtos „de forma și tehnica internă a poemelor lirice ca de semnătura adevăratului liric“, și deci de „o întorsură scurtă, surprindătoare“, prin care simțământul, dezvoltat în partea primă a poeziei lirice, se introduce, erupse. Va să dică am vorbit de o anumită proporțiune, simetrie în espresiunea celor trei faze ale simțământului liric, despre care simetrie Goethe (în *Morphologie*) dice: *„Je unvollkommener das Geschöpf ist, desto mehr sind dessen Theile einander gleich oder ähnlich, und desto mehr gleichen sie dem Ganzen; je vollkommener das Geschöpf wird, desto unähnlicher werden die Theile einander“*. Nu e dară tot una punctul culminant al dlui M. P. și secțiunea de aur a noastră, despre care ultimă așa se vede că dsa nici ideie n'are, și pe care, după Greul Euclide, repausatul dr. Zeising cel dintăiu o aplică, în fața academiei bavareze, la produsele naturei ca și ale arților (în *Neue Lehre*.) Cu toate aceste legea morfologică din vorbă o aflăm oșcum instinctiv observată mai peste tot de liricii mari, și ađi dênșă e dechierată de lege inomisă mai ales încât pentru poezii lirice.

Âncă mai tare își dă în petec dl critic al „Convorbirilor lit.“, când la observațiunea noastră din recenziune, că „esteticii și criticii literari de ađi recunosc în satirele de și pline de vieță, dară dulci ale lui Molière risul vindecător a lui Plaut“, ne spune cu un aer magistral, că „tôtă lumea șcie, cumcă Molière este renumit pentru comedii sale, dar că ar fi renumit pentru satire făcute după modelul celor compuse de Plaut, această numai dr. Silași o șcie“. Noi mărturim sincer, că cu durere simțim êșșine, cât de puțin șcim din unele lucruri și cât de multe sânt, din cari nu șcim mai nimic. Dară cu privire la obiectul din întrebare, așcurăm pe dl M. P., că șcim cel puțin așa de bine ca dsa, cumcă ambii mari literatori memorați au scris numai comedii. Ne mirăm însă vêđend, cum dsa criticând nu șcie nici atăta, că la orice comedie pôte omul vorbi de satira ei, fiind satira ca și umôrea și ca și bon-motul (der Witz) unul din elementele comediei.

Intr'adevăr ce e satira și care e caractrul ei? Caractrul satirei în general e negativ; pentru că tot terenul poeziei comice, de care se rađimă și satira, e în ființa lui negativ, intru cât adecă totă comica consciință despre adevăratul raport între ideea, ce ni-o propune, o produce contradicând resturnării aceluș raport în realitatea vieții. Diferința între comică și satiră stă numai în aceea, că intru producerea comicului fantasia procede în mod naiv și oșcum blând, nevinovat, procede dară încâtva mai pozitiv; pe când satira, mișcată de mânie așa dicend materială față de realitatea întôrsă și întortocată a lumii, la care aplică cu știință și consciință măsura ideii, e prin consecință și în dispușețiunea fundamentală a procedurii sale negativă. (Vischer o. c., pag. 1458 și urm.) Poetul comic ca și cel satiric ne presintă, unul ca și altul, vițurile morale ori ridiculositățile societății și vieții, pentru ca să

ne înalțe la contrarul lor, la cum nu e, dar cum ar trebui să fie societatea și viața, la idealul adevărului, bunului și frumosului estetic. Numai cât cela ni le prezintă mai mult râdând, și ôreșcum prefăcându-se că nu-i pasă de acele rele, că le consideră de niște nebunii, de cari nu poți decât să riți; cesta din contră ni le înfașoșază mai mult supărat și amărit în sufletul seu pentru dênsele. Iecă desclinirea!

Chiar pentru șa mânia și supărare, pentru acêta dispusețiune fundamentală nepoetică, poesia satirică dimpreună cu cea didactică stă numai la marginile terenului poeziei adevărate, și amândouă pe lângă cele trei genuri poetice, al epiceii, al liriceii și al dramaticeii, nu formază gen separat. Asta încă și din aceea cauză, căci atât poesia satirică, cât și cea didactică în privința formei esterne, ce îmbracă, se alătură acuși la unul acuși la altul din memoratele trei genuri principale. De epică se alipește p. e. parodia, travestia, o sumă de romanuri satirice, și așa numitul epos comic, care nu e altă ce, decât satiră, propriu și adevărat epos fiind numai cel serios; de lirică unele epigrame și cântecele ușurele; de dramatică unii dialogi, unele epistole dialogisătoare și, din punctul de vedere dezvoltat mai sus, comedii. În adevăr „cu cât satira se preface mai mult în dramă, cu atât se poate dênse mai bine ridică la adevăratul comic; căci poetul satiric din starea sa opusă și contradicătoare lumii se poate prin personaele dramei mai ușor smulge, și se poate mai lesne prerăpi la beția umôrei adevărate. Exemplu e Aristofane cu comedii lui”. (Vischer o. c., pag. 1461.)

Să ne ierte dreptăcea dl intimpinător, ca manuduși de un măiestru estetic de talia lui Vischer, să cutzăm a grăi și noi de satirele lui Plant și Molière. Căci acești nemuritori comedici de asemenea n'au făcut alt ceva în comedii lor, decât au satirisat, decât au sbiciuit râdând moravurile perverse și stricate (ridendo castigarunt mores), unul pe ale Romei, celalalt pe ale Franciei din timpul lor, intocmai ca Aristofane pe ale Greciei („so ist em Schelten und Schimpfen auf das griechische Leben, wie es geworden, der Grundzug der Aristophanischen Komödie, so beginnt I. P. Richter mit Schwifflscher Galle; dies Aussprechen der Bitterkeit ist eigentlch positive, directe Satyre etc.” Vischer o. c., pag. 1459), intocmai ca Alecsandri al nostru cu „Jorgu dela Sadagura” scl. pe ale Moldovei cum se pronunțară chiar și „Conv. lit.” de numeroase ori, și intocmai ca alții pe ale altor țeri și societăți.

După mustrele, ce le scôsem până acilea din intimpinarea dlui M. P. și cari în parte arătă totodată măsura cunoscințelor dsale estetice, lectorul nepărtinitor își va pute face „a priori” ideie, va pute încă de pe acum judecă, cam cât valorază desvoltările dsale ulterioari. Asta mai ales decă vom spune, că pe lângă sarcasmi peste sarcasmi și ironii peste ironii, de cari abundă și acêta parte a intimpinării, dl M. P. și aici are a face cu demoni și spirite necurate, cu „șei rei, cari au ispitit pe dl Păcățian” și l'au împins la fapta cêta și ceea. Lucru firesc altmintrea dela dsa; „Ilectere si nequit superos, Acheronta movet”; dsa trebuie cu ori-ce preț să-și mântue darea de sémă din „Conv. lit.” față de recenziunea noastră.

Ci ian să vedem, decă o poate mântui ori ba, fie chiar și pe acêta cale și cu ajutorul șeilor celor rîi.

Dl intimpinător ar iertă „noului poet” Păcățian tôte defectele în rimări și în demnitatea espresiuinilor șel., în privința căroră noi ne făcusem mai multe observațiuni; „dară păcatul cel mare al dlui Păcățian stă în fond, în concepțiuni și simțeminte, în ideile cele incurcate și estravaganți, în imaginile cele greșite, în simțirile cele simulate, într'un cuvânt în lipsa cea mare

de originalitate și de concepțiune poetică”. Spre a-și propti acêta sentință nimicitoare, dl M. P. implinesce ceea ce noi, după dsa, „nu ne-am dat ostenelă a face”; adecă cele trei poezii păcățianane, din cari într'un scop seu altul citasem câte o strofă doue, le ia la o „analiză minutiosă”, într'adevăr așa de minutiosă, încât dsa despică și pèrul în doue, și află nod și în papură.

Timpul și spațiul nu ne permite a cită și refută tôte punctele pe cât lungelor și latelor, pe atât și puțin intemeiatelor analizări ale intimpinării. Vom aduce dară ierăși numai mustre.

Ideia fundamentală a poeziei „Crénga ruptă” (un suflet, care a nutrit speranțele cele mai frumoase, vëndându-se de-odată lovit cu putere de sôrtea fatală, perde ori-ce credință în bine, nimic nu-l mai impresiunează și mângăie, acêta idee, ăce dl intimpinător, a inspirat sute de poeți. Are dreptate. Noi mai adaugem, că șa idee a inspirat și va mai inspira mii și ăeci mii de poeți, pentru că nimic nou nu e sub sôre.

Dar ideia ca idee, trecă ducă-se. Insé forma ei (o turturică cântând pe o créngă ruptă, să o indemne pe acêta cu tot adinsul, ca să dé muguri; și primăvêra, vêrită într'un sin pătimitor, să rôge, ba chiar să siléscă inima cea sdrobotită, ca să-și vie în fire și să iubéscă de nou) nu e nouă și naturală. Imaginea turturicelei pe crénga ruptă este o idee silită, pusă pentru efect. Da, respundem noi, pentru efect; căci efectul, emoțiunarea este scopul, singurul scop al poeziei și peste tot al arților. Nici se poate numi silită cestiunata imagine; căci mai în tôte literaturile poetice turturica e simbolul așa ăicând stereotip al intristării profunde, nemărginite, nemângăiate.

Dar să luăm a minte și să ascultăm mai departe rațiunamintele, spre a nu ăice sofismele dlui intimpinător. „Decă turturica, ăce dsa, seu indiferent altă pasere din tēmplare se aședă pe crénga ruptă a unui pom, ce scie dênse de asemeni crengi și ce-i pasă? Pe ea o impresiunează viața cea nouă, ce se revêrsă primăvêra în tôte părțile”. Are ierăși tótă dreptatea dl M. P. Numai cât atunci cum de p. e. lemnul corn, încă și mai nerațional decât turturêua, scie și i pasă de restristele Românilui, când i ăice:

Frățiôre Românaș
Crénga lungă dați-o-aș,
Ca s'o faci arc de reshoi,
S'alungi leșii dela noi.
Lasă boii, frățiôre
Și te dă la vênătôre,
Că nu-i timp de plugărie,
Și e timp de vitejie!

(Alecsandri: Poesii populare ale Românilor, pag. 44.)

Numai cât atunci dsa ar trebui să propună ștergerea poeziei și a arților din cartea și dintre mijlocele culturalei omenesci, ca animalele, plantele și chiar munții și petritele, în fabulele unui Esop și ale altora și peste tot în poezie, să nu mai simțéscă, să nu mai vorbéscă, să nu mai dé svaturi ômenilor, cari svaturi contribuiră până acum atât de mult la progresul, cultivarea și poluirea omenimei.

(Incheierea va urmá.)

Dr. Grigoriu Silași.

Cronică bucușcă.

— 19 aprilie (1 maiu.).

(Vinerea patimelor la țără. — Odată și ați.)

Un tablou!

Sorele inecat în ceta zarei, ascunzându-se sub gena câmpului, abia mai trimate, ca un ochiu aproape d'a se stinge, câteva rațe lungi, atât de lungi cât lungesc toate umbrele, pe ogorele negrite de ferul plugului, pe verțile covore de grâu, pe câmpiele abia înflorite. Sgomotele țilei murind unul câte unul, satul începe a se cufundă în umbre tot mai dese, tot mai negre; ici colo opaițele încep a se aprinde prin căsuțele albe și curate ca cele de 'ntăiu flori ale primăverii, aruncând pe prisma lipită din nou și în ograda frumos măturată câte-o slabă fășie de lumină prin ferestruiele încadrate în înflorite chenare vinete și roșii.

Dar deodată în mijlocul linisiei și tăcerii de seră liliicii se avântă speriați din clopotnița de lemn, înegrită de timp, a bisericii satului. Ei ating în sbor cu ale lor aripe buzele cele știrbite ale vechiului clopot care scote un sunet răgușit și se perd în spațiu, prin lunguiețele ferestre ale clopotniței, speriați de lumina ce imprascie în giuru-i felinarul țircovnicului care suie greoiu treptele pentru a tocă. E „Vinerea patimelor” și e ceasul de rugăciuni.

Ciocanul se rădică și cade pe hărbul de fier ce-i atarnat de grindile trențuite de cari. Ântăiu rar, grav, apoi tot mai des, loviturile se urmăză cu o volubilitate minunată implend aierul liniscit al serei cu ticăitul lor zinghinitor. Una după alte se deschid toate ușile și figuri sbircite, obraze tinere, dar toate tăcute, în armonie cu seriositatea momentului, es din fie-care colibă, îndreptându-se în pilcuri-pilcuri de umbre negre, spre locașul Domnului.

Acum toca dă ultimul suspin și clopotul i urmăză. Limba de fier se isbesce de invelișu-i de aciție jeluindu-se în regulată cadență. În aceeași clipă ograda cea plină de cruci și movițele se ample de ômeni și jălenie. La fie-care piatră, pe fie-ce mormânt, candela funebră s'aprinde și mamele-și bocesc copiii, cei în picior pe cei cari au cădut, cei în viață pe cei cari nu mai sânt!

Dar clopotul contenesce și sântă slujbă începe. Acum și durerile omenesci amuțesc în fața suferințelor dumnezeiesci. Toți se ghemuiesc în bisericuța abia luminată, căci negrimea păreților ei se 'mpotrivesc luminii făclielor aprinse. Aci, ietă în mijloc, întins pe o măsă, sântul epitaș: Imaginea Omului-nou schingiuit de Omul-vechiu, ori invecit în rele. Miele mănuchiuri de flori cu cari mânele credincioșilor au impodobit chipul divinului cadavru, respândesc imbetătore miresme cari, împreună cu fumul de tămăie, se 'nnaltă spre boltă de unde icôna Dumnezeului-tatăl pare că privește asupra ômenilor. De-o parte, în mijlocul valurilor de lumină, se ridică Dumnezeul-martir cu fruntea sângerată, cu brațele întinse pe cruce, cu còpsa străpunsă.

Și cucernicile cântări lovesc bolțele cele gròse și, urmate de cugetele credincioșilor desbrăcați în acest moment de totă simțirea lumescă, străbat nemărginirea și tot ca

Și se duc de se depune pe al Domnului altar
În odóre prețioșe, în ceresc mărgăritar. 1)

Într'un moment dat insă, o mișcare generală re-insufleșce aceste figuri, cari, răpitate în religioșă contemplare, par a nisce statui îngălbenite de timp. Astfel o bătaie de aripă a vântului clătina lanurile cu daurite holde. Clopotele încep a se legănă din nou, crucifixul se ridică și epitașul i urmăză spre eşire. E momentul procesiunii și jălenia și confusia reincep. Lumina roșatică a făclielor pe cari toți credincioșii le țin în mâni, coloréză cu un mistic ton acest tablou solemn căruia negurile nopții i servesc de cadru măreț.

De trei ori procesiunea ocolesce a satului umilită bisericuță, amplend aierul de cântări și de plângeri! Privelisce măreță care ne pètrunde inima, ne innaltă cugetul, ne insuflă credința. Și fie-care atunci, petruns de tainele ei, pe cari zadarnic omul s'ar cercă să le pètrundă, se inchină mai lung, mai credincios.

Sânt taine care omul în veci nu le afundă,
Dar inima se 'ncrede în vèlul misterios
Ce-acopere-o credință puternică, profundă:
Când vieța-i furtunòsă, ea-i farul luminos.
Pe când au mii de daruri ai sòrtei favoriți,
Credința-i bogăția celor nenorociți. 2)

*

Decă, viețuind în mijlocul unui oraș mare și cronicar al unei capitale, am tras în răpedimea condeiului un tablou de țără, am făcut asta pentru că aci în Bucușci, n'aș fi găsit aceeași căldură în credință, aceeași curăție în cugete. Aci, în orașe, sântem ori-ce: materialști, positivști, realiști ori socialisti, și chiar nihilști decă vreți; numai drepti credincioși, nu! Aci, cum dice poetul:

Noi nu mai credem astăzi în cele nevedute,
Noi nu mai facem crucea, noi nu ne inchinăm. 3)

căci orașele, tîrgurile,

. o! ele sânt făcute
Ori-ce simțire mare se veșteješcă 'n om,
Cum vèntul aspru-al tòmnei usucă bietul pom!

Iecă deci pentru ce nimeni nu se intrébă aci:

Dar care este ôre a lumii moștenire
Și ce remâne 'n urma celor ce nu mai sânt?
Fiind în aier mórtea, bêtrâna omenire
Cu ori ce respirare deschide un mormânt! 4)

*

Pentru că în viața actuală a orașelor nu găsim
viața pe care o căutăm, și pentru că în totdeuna când

. . . peste țără un aier de morminte
Lășese-o vreme nouă cu ômenii sei noi,
E bine dar ca omul să-și mai aduc'aminte
Virtuțile bêtrâne perdute dintre noi. 5)

sè vedem în ce chip părinții nostrii înțelegeau religia și cum sciau ei să se bucure de ziua când creștinii sèrbătoreșc triumful adevèrului asupra rătăcirii, al vie-

1) Alecsandri.

2) Dimitrie Petrino.

3) Idem.

4) Idem.

5) Idem.

ții asupra morții? și sântă pe care noi, oameni de astăzi și oameni de orășe, o srbătorirăm zilele aceste cu totă sârbeșimea putincioasă.

Intr'o cărticică fără pretențiuni s'au reprodus tot cu privire la acesta, acum patru-spre-zece ani, câteva pagine ale unui „eminent scriitor român”, al cărui nume cu părere de rău nu l'am găsit menționat, pe cari le ascernem în rândurile următoare :

„Biserica eră patria și patria eră biserica; ele erau nedespărțite una de alta. Cine adornă biserica, adornă patria; cine serviă patria serviă biserica.

„Lumea totă trebuia să se ierte în săptămâna patimelor; urele câtă să se stingă și confesorii erau împăciitorii, judecătorii de pace sufletesci.

„Totă casa își avea confesoarele.

„Fie-care își adună faptele în cugetarea lui, își adună chiar cugetările spre a-și putea depune pe dintreg relele înaintea aceluia imputernicit a condamna cele de neiertat, a iertă greșelele și a dá prin decisiunile lui, pacea sufletului.

„Dela copil pân' la bătrân, dela sclav pân' la boier, toți trebuiau să se infățișeze criteriului infalibil și nemitarnic spre iertare, séu spre rescumpărarea celor rele cu fapte bune.

„Odată măcar pe an, la Pașce, trebuia tot creștinul ortodox să-și recheme faptele de peste an, să-și facă bilanțul, și pe cele rele să-și le aducă el însuși să le acuse înaintea confesorului.

„In totă curtea, in totă casa, dela bordeiu pân' la palat, intră bucuria cu santele Pașce; și satele, și orașele și capitala erau curățite și adornate ca pomii, ca grădinele in reinvierea naturei cu invierea Mântuitorului.

„Opolență își aruncă din prisose peste indigență : averea dá pe din afară, se revărsă peste lipsă. Caritatea creștină, eleimosina, președea la toate porțile, la toate ușile, la toate casele avuților, la fie-ce mănăstire, la episcopie și la mitropolie.

„Casa milelor se deschidea și curtea domnescă se ințesă de cei in lipsă.

„Fie-care matronă își avea familiile ei prin mahalale, vădulele și orfanele ei, cărora se constituise tributară, datore obligată, obligată in cugetul ei față cu cel ce este pretutindenii și care implinesce toate, față cu acela pe care nu-l poți încelă, nu-l poți minți, nu-l poți amăgi.

„Și la asemenea plăți, la scadențe fixate, cari mai ales erau Crăciunul și pascele, la asemenea ocașuni venia preceptul cel mare al carității lui Christos care ordonă sufletelor : *Ce face drépta să nu scie stânga ! ce va dá drépta să nu vedă stânga !*

„Până și pușcăriile, până și cei din ocnă trebuiau să simtă că vine Pascele. Cei din grosuri se liberau, celor din inchisori grele pentru culpe mari li se micșoră penalitatea.

„Omul devenia bun inaintea potirului divin cu corpul și cu sângele Domnului intr'ensul, vărsat pentru iertarea păcatelor.

„Și judecătorul devenia om, și ispravnicul devenia om, și ministrul devenia om, și Domnul devenia om. Și, in fața ranelor lui Christos, se simțiau toți de o potrivă obligați unul către altul, pentru că pentru toți Dumneșeu a primit acele rane.

„Biserica eră centrul civilizațiunii, și totă familia se întrecea să espună in biserica enoriei sale, după putere, o pólă de iconă, o perdea de iconă, o cunună maicei Domnului, un ce-va in fine care pe lângă devo-

ținea familiei să mai demonstre încă și abilitatea degetelor agili ale fiicelor de boer.

„A! . . . erau avute bisericile nóstre pe atunci. . . . Fie-care din ele eră o casă de facere de bine, unde aduceau bogații și de unde luau săracii.

„Podoba bisericelor eră mândria familiilor. Avuția bisericei eră avuția națională.

„In biserică invetă copilul să-și respecte părinții; in biserică soția să onore și să-și iubescă soțul; in biserică bărbatul să ingrigescă de casa lui. Acolo se invetă că pe cine a impreunat Dumneșeu, omul să nu-l despartă; acolo se intemeia familia, acolo se invetă iubirea de patrie, de Dumneșeu . . .

Câtă deosebire intre odată și ađi, intre ei și noi cari am inlocuit morala cu destrăbălarea, caritatea cu necinstea, religia care eră patriotismul cu politica de partide și patriotismul cu spiritul de coterie . . .

Asupra acestui din urmă punct, vom mai reveni de altă-dată.

A. C. Șor.

T r ă d a t a.

— Veđi ilustrațiunea de pe pagina 201. —

E mórta. Valurile au aruncat-o pe mal. Óre ce a păcătuit de a trebuit să móră așa tineră ? ! Nimică. A fost pré bună. A cređut că și alții sânt asemeni, că bărbații spun totdeuna adevérul. A cređut, a devenit jertfa credinței sale și ș-a ingropat in valuri nenorocirea.

I. H.

Ghicitură numerică

de Pr.

2.	19.	12.	3.	4.	Domn vitez și laudat, Ce cu fală s'a nălțat.		
7.	13.	19.	15.	23.	9.	4.	El a fost un rege bun Ș-a dat Romei tron străbun.
	14.	22.	21.	13.	Ómul cel dintăiu in lume, Care ni-a dat vîetă, nume.		
	16.	20.	17.	15.	Scórta și séménța lui Ajută pielariului.		
	1.	12.	8.	5.	Mai ales véra cu vin E bine să vi-o inchin.		
	18.	12.	20.	6.	10.	Urmându-le, te iubesc, Poporul meu românesc.	
				1—23.	Trebuința-i este mare, Fără ea nu-i naintare; Haid la lucru dară iute, S'o ridicăm pe 'ntrecute!		

Terminul de deslegare e 19 maiu. Ca totdeuna și de astă-dată se va sorti o carte intre deslegători.

Călindarul săptămânei.

Ziua sept.	st. n.		Numele sântilor și srbătorile.	Sórele	
	v.	n.		resare	apune
Duminecă	24	6	† Mart. Sava.	4 40	6 12
Luni	25	7	Ev. Marcu.	4 39	6 13
Mărți	26	8	Mart. Vasilie.	4 37	6 14
Mercuri	27	9	Sf. Simeon.	4 36	6 15
Joi	28	10	Apost. Iacob.	4 36	7 16
Vineri	29	11	Sf. 9 Mart.	4 35	7 16
Sămbetă	30	12	Sf. Ap. Iacob.	4 34	7 17

Proprietar, redactor respunđător și editor : IOSIF VULCAN.

Cu tipariul lui Eugeniu Hollósy in Oradea-mare. Strada princ